

ORGANIZACJA I ZARZĄDZANIE

Szkoła klasyczna

F.W. Taylor

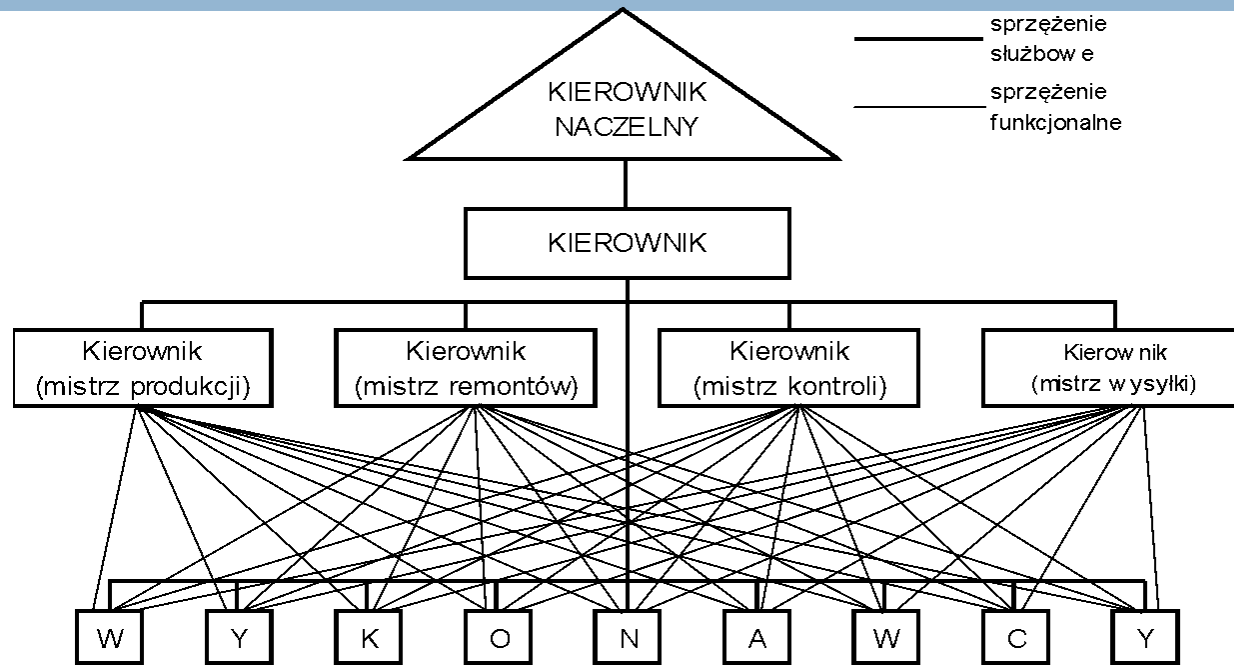
Czynniki powodujące małą wydajność:

- system wynagradzania
- metody pracy
- niedostosowanie cech pracowników do wymogów stanowiska pracy
- przekonanie, że wzrost wydajności prowadzi do wzrostu bezrobocia

Dorobek:

- podział pracy kierowniczej specjalizacja oraz oddzielenie pracy przygotowawczej od jej realizacji,
- stworzenie systemu funkcjonalnego zarządzania
- system akordowy płac
- metodyka analizy elementarnej
- prawo koncentracji; jeżeli kilka elementów wykonujących czynności jednakowe (podobne) połączymy w jeden zespół działający razem lub zastąpimy jednym większym organem wykonującym tę samą czynność w ilości równej produkcji wszystkich elementów to ogólny nakład pracy i środków wytwórczych zmniejszy się.

Struktura funkcjonalna

Struktura funkcjonalna – opiera się na zasadzie specjalizacji w zakresie funkcji kierowniczych. Podwładny posiada kilku przełożonych, z których każdy jest odpowiedzialny za pewien odcinek zarządzania. Efektywne zarządzanie w ramach tej struktury wymaga ścisłej współpracy wyspecjalizowanych kierowników, wzajemnego zaufania i zrozumienia oraz umiejętności rozwiązywania nieuniknionych konfliktów.

H. Gannt:

- wykresy przebiegu czynności rozłożonych w czasie, służące do oceny zaawansowania robót w czasie i ich kontroli
- czasowo – premiowy (bunusowy) system płac: zwiększenie wydajności o 200 do 300%, zwiększenie aktywności robotników, zmniejszenie awarii i przerw
- wprowadził postulat technokracji – władza inżynierów w miejsce niekompetentnych i nastawionych wyłącznie na zysk biznesmenów
- podkreślał konieczność humanizacji pracy

Karol Adamiecki

- 1. Prawo wzrastającej produkcji.** W miarę wzrostu wydajności, koszt jednostki produktu zmniejsza się i osiąga swą optymalną wielkość, poza którą dalszy nakład pracy i Środków przestaje być ekonomiczny. Istnieje pewna granica nakładów na pracę, przy której koszt jednostkowy jakiegoś wyrobu staje się najmniejszy, najniższy.
- 2. Prawo harmonii.**

Harmonia w czasie. Największą wydajność pracy można osiągnąć jeżeli zharmonizuje się czynności podejmowane przez poszczególne komórki organizacyjne. Wydajność jest zdeterminowana przez wydajność pracy zespołu pracującego najmniej efektywnie (tzw. słabego ogniwa). *„Dokładność doboru (harmonizacja) elementów wykonujących pracę podzieloną polega na maksymalnym wyrównywaniu czasów działania, przy czym wielkość skutku użytecznego zespołu, zależy od tego elementu, którego wydajność jest najmniejsza”*

Harmonia w doborze. Harmonijny dobór poszczególnych elementów systemu wytwórczego, tak aby spośród wielu możliwości wybrać elementy dotyczące zasobów o najdoskonalszej charakterystyce ekonomicznej z punktu widzenia celu procesu produkcyjnego, a więc takich, które pozwalają realizować produkcję wzorcową;

Klasyczna teoria organizacji – kierunek administracyjny

H. Fayol:

Czynności przedsiębiorstwa (szerokie ujęcie zarządzania) prawidłowe funkcjonowanie przedsiębiorstwa zależy nie tylko od przestrzegania określonych zasad i praw ale od realizowania w sposób ciągły tzw. czynności przedsiębiorstwa :

- Techniczne – związane z podstawową działalnością przedsiębiorstwa np. produkcja, montaż;
- Handlowe – obejmujące kupno i sprzedaż materiałów, surowców, produktów;
- Finansowe – umiejętność poszukiwania kapitałów i zabezpieczenie obrotu nimi;
- Ubezpieczeniowe – koncentrujące się na ochronie majątku i osób (to co dziś nazywamy zarządzaniem ryzykiem);
- Rachunkowościowe – prowadzenie sprawozdawczości finansowej i ocena kondycji firmy, kalkulacja cen itp.;
- Administracyjne – przewidywanie, organizacja, rozkazodawstwo, koordynacja i kontrola.

Czynności administracyjne: (zarządzanie w wąskim ujęciu)

- **przewidywanie** oznaczało badanie przyszłości i ustalanie stosownego harmonogramu działań;
- **organizowanie** obejmowało czynności mające na celu zapewnić warunki realizacji wcześniej zaplanowanych działań i zmierzać miało do stworzenia systemu składającego się z ludzi, zasobów rzeczowych;
- istotą **rozkazywania** było spowodowanie działania uczestników zgodnego z zamierzonymi celami organizacji,
- **koordynacja** skierowana była na scalanie, łączenie działań poszczególnych jednostek;
- **kontrola** - ocena wyników działań, pomiar stopnia realizacji założonych celów.

System sztabowo – liniowy

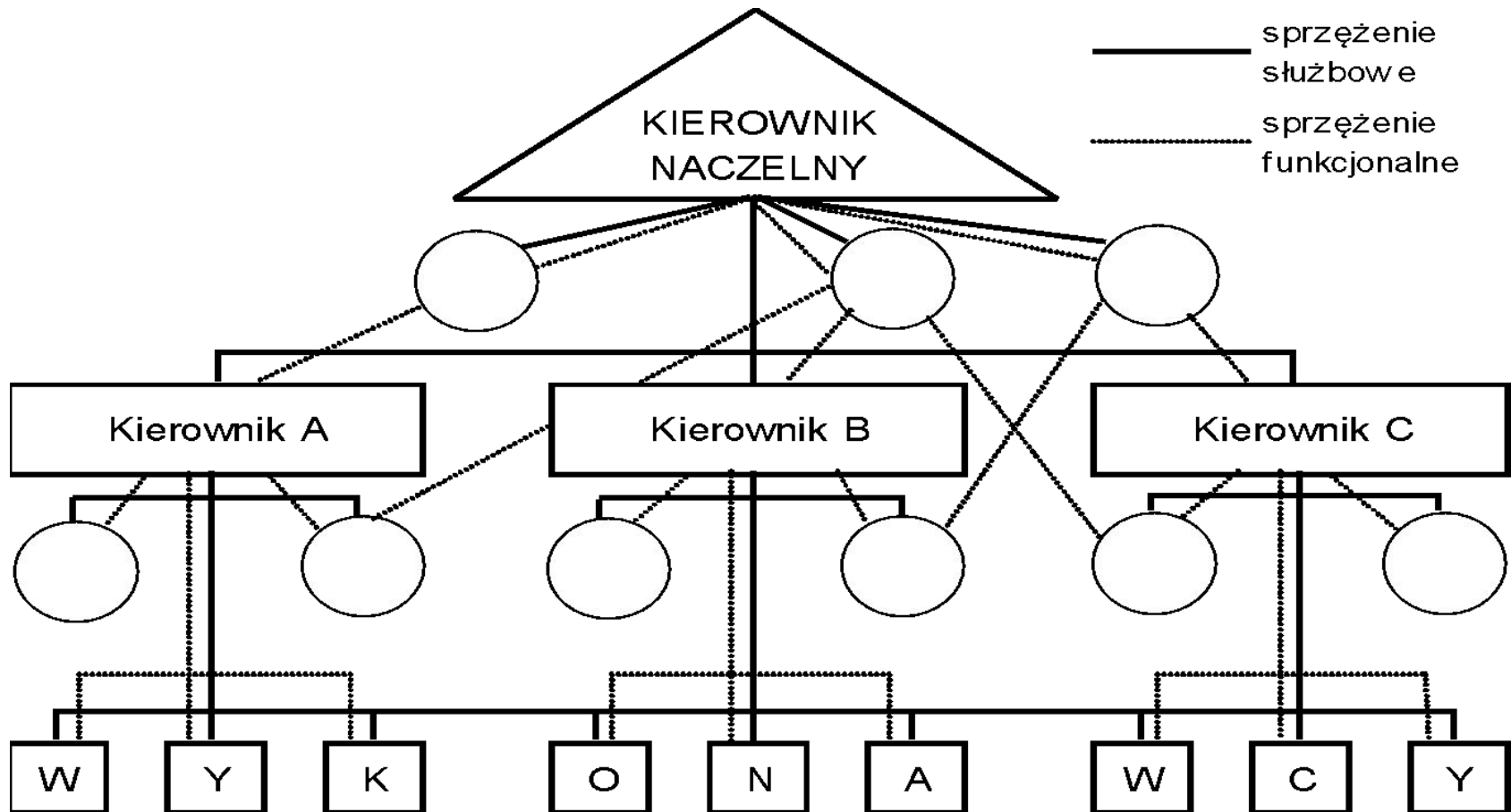
Zalety:

- Przestrzeganie jednoosobowego kierownictwa
- Wykorzystanie wiedzy wykwalifikowanych ekspertów
- **Możliwość** specjalizacji
- decentralizacja władzy i decyzji
- **Elastyczność** organizacji
- **Łatwość** ustalenia odpowiedzialności

Wady:

- **Możliwość** utożsamiania się komórek sztabowych z kierownictwem liniowym
- **Możliwość** sporów między kierownikami komórek sztabowych i wykonawczych
- spory kompetencyjne pomiędzy kierownikiem liniowym a sztabami doradczymi

Struktura sztabowo-liniowa

Zasady zarządzania H. Fayol

1. **Podział pracy.** Im bardziej ludzie specjalizują się, tym sprawniej mogą wykonywać swoją pracę.
2. **Autorytet.** Warunkiem wykonywania poleceń kierownika obok autorytetu formalnego jest posiadanie przez niego autorytetu osobistego.
3. **Dyscyplina.** Członkowie organizacji powinni przestrzegać przepisów i uzgodnień zarządzających organizacją.
4. **Jedność rozkazodawstwa.** Każdy pracownik powinien otrzymywać polecenia dotyczące danej pracy tylko od jednej osoby.
5. **Jednolitość kierownictwa.** Operacje w organizacji prowadzące do jednego celu powinny być przedmiotem kierowania przez jednego kierownika.
6. **Podporządkowanie interesu osobistego interesowi ogółu** W żadnym przedsięwzięciu interesy pracowników nie powinny przeważać nad interesami organizacji jako całości.
7. **Wynagrodzenie.** Wynagrodzenie powinno być sprawiedliwe dla pracowników, jak i dla pracodawców.
8. **Centralizacja.** Kierownicy są zobowiązani do zapewnienia podwładnym dostatecznych uprawnień umożliwiających im właściwe wykonywanie zadań. Problem polega na znalezieniu w każdym przypadku własnego stopnia centralizacji.
9. **Hierarchia.** Linie władzy w organizacji przebiegają od naczelnego kierownictwa do najniższego szczebla w instytucji .
10. **Ład.** Każda rzecz i każdy człowiek powinien być na właściwym miejscu i we właściwym czasie.
11. **Odpowiednie traktowanie personelu.** Kierownicy powinni odnosić się do podwładnych w sposób przychylny i sprawiedliwy.
12. **Stabilność personelu.** Duża fluktuacja pracowników niekorzystnie wpływa na sprawność funkcjonowania organizacji.
13. **Inicjatywa.** Podwładni powinni mieć swobodę w tworzeniu i realizacji swoich planów.
14. **Espirit de corps.** Sprzyjanie poczuciu przynależności do zespołu zapewnia organizacji ducha jedności.

Max Weber

- **Model biurokracji** doskonałej – upraszcza skomplikowany Świat organizacji

Biurokracja to:

- a/ historycznie ukształtowana warstwa ludzi zawodowo zatrudnionych w biurach, urzędach;
- b/ rzeczywisty sposób funkcjonowania instytucji na zasadach biurokratycznych
- c/ typ porządku społecznego nastawiony na bezosobowość, efektywność oraz pewność funkcjonowania.

Założenia:

- ustalenie zakresu czynności, które są stałe
- przyjęcie zasady kompetencji tzn: stały podział czynności, ściśle określony zakres uprawnień i odpowiedzialności, stworzenie systemu przepisów prawnych regulujących zachowania się pracowników
- przyjęcie zasady hierarchii
- zasady wynagradzania
- nie można pozycji wykorzystywać dla celów osobistych
- niezbędne są odpowiednie kwalifikacje personelu
- zasada dokumentowania wszystkiego
- formalne przepisy regulujące funkcjonowanie organizacji

Biurokracja M. Webera cd.

Idealna biurokracja to zhierarchizowany system stanowisk pracy. Każdemu przypisane są określone role, które określają:

- zakres umowy o pracę
- są podstawą selekcji pracowników
- mówią o mianowaniu a nie wybieraniu urzędników
- wynagrodzenie jest adekwatne do stanowiska
- system awansowania i kontrolowania

Biurokracja to sposób wypełnianie-realizowania władzy prawomocnej.

Rodzaje władzy:

- charyzmatyczna
- tradycyjna
- legalna

Stanisław Bieńkowski

- **Problemy związane z psychologicznym aspektem kierowania**
- **Kształtowanie struktur organizacyjnych.** Charakterystycznym wypracowanym przez Bieńkowskiego podejściem w kształtowaniu struktur organizacyjnych było dochodzenie do jej statyki poprzez analizę, inaczej mówiąc prawidłowe uszeregowanie komórek organizacyjnych można uzyskać poprzez analizę i odpowiednie uporządkowanie przebiegów organizacyjnych.
- **Racjonalna organizacja przebiegów** opiera się na trzech zasadach (tzw. triada):
  - **prawo rozgraniczenia kompetencji** – wskazuje na konieczność określenia uprawnień i obowiązków dla poszczególnych szczebli kierowania oraz przyznanie znacznej swobody niższemu szczeblowi kierowania w ramach tzw. zleceń ramowych;
  - **prawo wyjątku** – zatwierdzeniu przez wyższy szczebel podlegają te takie czynności niższych szczebli, które odbiegają od zleceń ramowych;
  - **prawo najkrótszej drogi** – każdy akt powinien przechodzić przez te punkty, przez które musi najkrótsza droga.

S. Bieńkowski

Teoria optymalnej wielkości przedsiębiorstwa, do wyrażenia której zastosował następujący wzór:

$$\sum p + \sum r + \sum k \sum W \leq \sum p1 + \sum r1 + \sum k1 \sum W1$$

gdzie:

p – płace personelu kierowniczego i administracyjnego skoncentrowanego zakładu

r – robocizna skoncentrowanego zakładu

k – rzeczowe koszty administracyjne skoncentrowanego zakładu

p1, r1, k1 – analogiczne składniki kosztów zakładów jednostkowych.

W – wydajność

Granica rentowności koncentracji organizacyjnej:

$$\frac{\sum M \sum W + \sum p + \sum r + \sum k + A \sum W * \alpha}{\sum M1 \sum W1 + \sum p1 + \sum r1 + \sum k1 + A1 \sum W1 * \alpha1} \leq$$

Gdzie:

A – koszty aktywizacji

M – koszt materiałowy

α – współczynnik wykorzystania maszyn

Szkoła behawioralna

Ch. Barnard:

Ludzie zrzeszają się w organizacjach dlatego, że w pojedynkę nie mogliby zrealizować swoich celów. Wobec powyższego organizacja to ludzie

H. Munsterberg (Psychologia i sprawność przemysłowa):

Wydajność można podnieść trzema sposobami: 1) przez wyszukanie najodpowiedniejszej osoby; 2) stworzenie optymalnych warunków pracy; 3) wywieranie wpływu psychologicznego na motywację pracowników

E. Mayo:

1. Zestaw wskazań odnośnie sposobu prowadzenia wywiadów: nie dyskutuj, nie dawaj rad, nie mów lecz słuchaj; poświęć całą uwagę osobie, z którą prowadzisz wywiad, staraj się nakreślić jej portret psychologiczny, to co zostało powiedziane zachowaj w tajemnicy.
2. Hawthorne – Bell Telephone - wydajność nie jest wprost proporcjonalna do wysokości płacy, lecz zależy również od szeregu innych czynników takich jak: fizyczne warunki pracy, atmosfera społeczna
3. Model motywacji określany jako model stosunków współdziałania: Pracownik chce być doceniony, cieszyć się uznaniem w oczach przełożonych. Chce być uznany za indywidualną jednostkę. Potrzeby te są ważniejsze niż pieniądze w motywacji.
4. Grupy nieformalne

D. Mc Gregor teoria X i Y

X – przeciętny człowiek ma wrodzoną niechęć do pracy, większość ludzi trzeba zmuszać do pracy, kontrolować, większość woli by nimi kierowano.

Y – fizyczny i umysłowy wysiłek są równie naturalne jak odpoczynek, kontrola to jedynie sposób kierowania wysiłkiem (człowiek jest zdolny do samokontroli), uznanie celów za własne jest funkcją nagród związanych z ich osiągnięciem, przeciętny człowiek nie tylko akceptuje odpowiedzialność ale również jej poszukuje, wśród ludzi powszechny jest wysoki poziom pomysłowości, wyobraźni, zdolności człowieka są wykorzystywane tylko częściowo.

A. Maslow

A. Maslow

Człowiek jest motywowany do zaspokojenia tej potrzeby, którą w danej chwili najdotkliwiej odczuwa. Siła motywacji zależy od bieżącej sytuacji i ostatnich doświadczeń człowieka.

Równoległe do hierarchii potrzeb istnieje zatem pewne kontinuum motywacji.

Szkoła ilościowa

1. Podejmowanie decyzji

Herbert Simon Zwracając uwagę na Źródła ograniczonej racjonalności w procesie podejmowania decyzji, wskazał na (*Socjologia organizacji 1947*):

- wewnętrzne ograniczenia ludzkiej racjonalności, będące wynikiem ograniczeń naszego umysłu, niejednokrotnie nie jesteśmy w stanie wyjść poza schematy myślowe, do których jesteśmy przywiązani. Co z kolei powoduje myślenie schematyczne, nie pozwalające niejednokrotnie dostrzec oczywistości;
- zewnętrzne ograniczenia racjonalności mające swoje Źródło w otoczeniu zewnętrznym i relacjach społecznych. Sposób zdeterminowania działań jednostki przez Środowisko zewnętrzne, jakość relacji społecznych, a tym samym jakość komunikacji są czynnikami wpływającymi na stopień racjonalności podejmowanych decyzji.

2. Badania operacyjne (matematyczna)

Grupy d/s badań operacyjnych – ich zadaniem była pomoc armii w bardziej sprawnym i skutecznym wykorzystywaniu zasobów do prowadzenia działań wojennych. Grupy te były kierowane przez ekspertów (np. P. Blackett) i opracowywały modele matematyczne, ilustrujące sytuację rzeczywistą. Rozwiązując te modele można było podejmować decyzje dotyczące wykorzystania sprzętu oraz rozmieszczenia wojsk.

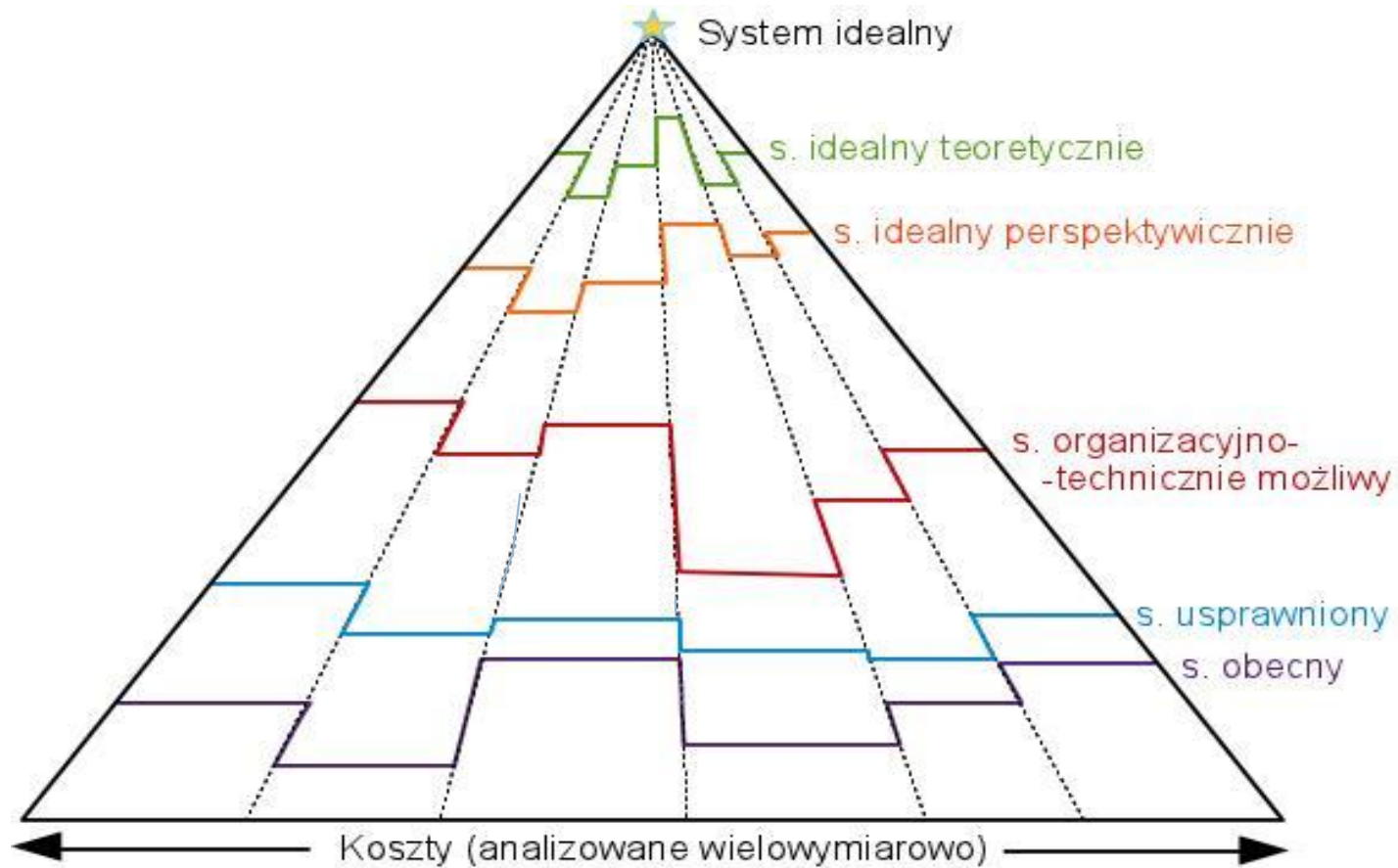
Szkoła systemowa

Specyfika podejścia systemowego wyraża się w zasadach:

1. Koncentracja na oddziaływaniach między elementami.
2. Badanie efektów oddziaływań.
3. Holistyczne podejście.
4. Równoczesna modyfikacja różnych grup zmiennych.
5. Wykorzystanie modeli i modelowania do podejmowania decyzji, analizy działania organizacji.
6. Podejście interdyscyplinarne.
7. Sprzężenie zwrotne.
8. Koncentruje się na określaniu reguł działania, których celem jest modyfikacja bądź tworzenie nowych systemów.
9. Synergia

G. Nadler - koncepcja systemu idealnego wywarła duży wpływ na metodologię badań organizatorskich; w miejsce poszukiwania wariantów usprawnień dla poszczególnych elementów jak to przyjmowały tradycyjne metody organizatorskie, zastosowanie całościowej koncepcji efektywnego zorganizowania rozpatrywanego procesu, wychodząc od koncepcji idealnej a potem stopniowo ją urealniając, dochodząc do takiego poziomu, który uwzględniał ograniczenia.

Trójkąt Nadlera

Podejście sytuacyjne

Podejście sytuacyjne stanowiło próbę integracji różnych podejść do zarządzania, przy czym przedstawiciele tego kierunku nie stawiali sobie za cel tworzenie uniwersalnych, sprawdzających się w każdej sytuacji metod zarządzania.

W nauce zarządzania nie istnieją takie prawa i metody, które zawsze i wszędzie zastosowane dają podobne efekty. Opowiadali się po stronie relatywizmu uznając, że wartość poszczególnych praw i metod zarządzania uzależniona jest od warunków w jakich zostaną one zastosowane.

Model organizacji mechanistyczne

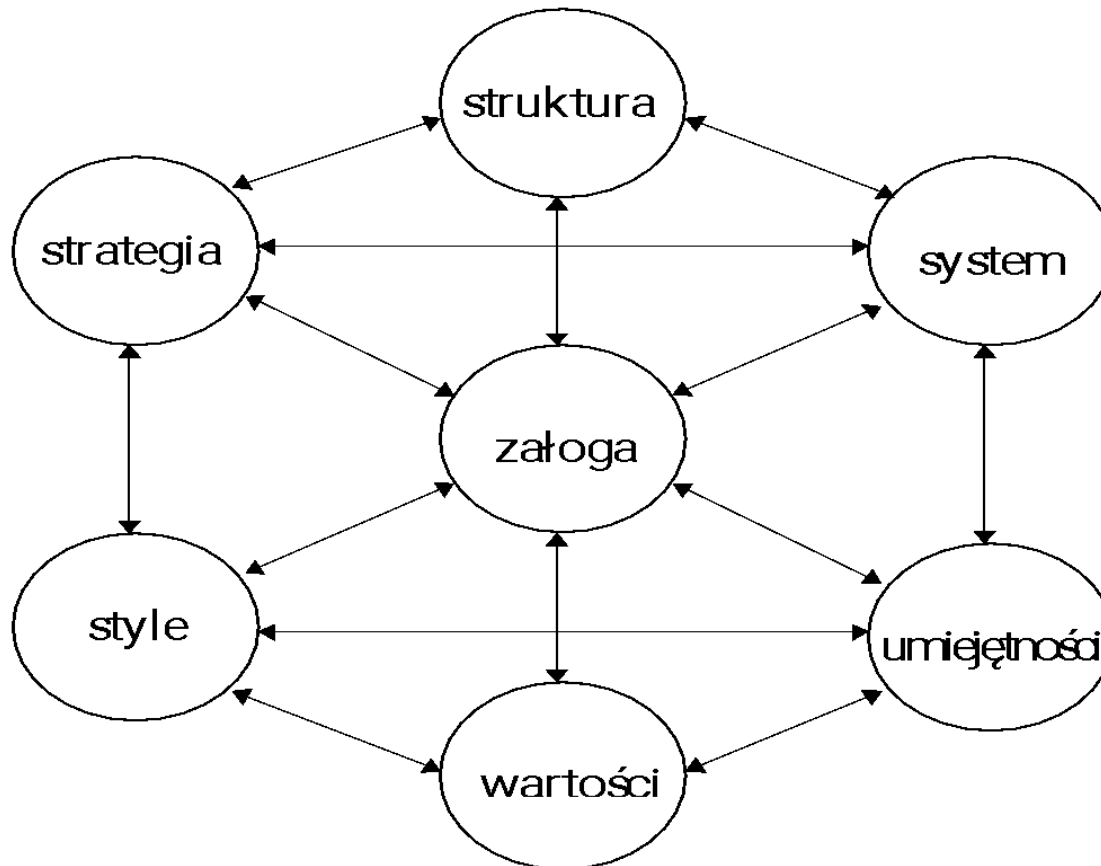
- Hierarchiczna struktura kierowania, władzy i komunikowania
- Wysoka specjalizacja funkcji i zadań wewnątrz organizacji
- Szczegółowo określone kompetencje odpowiedzialność w odniesieniu do poszczególnych stanowisk pracy
- Przewaga więzi pionowych nad poziomymi
- Szczegółowe instrukcje i zarządzenia określające sposób zachowania się w organizacji
- Powiązanie autorytetu z miejscem zajmowanym w hierarchii organizacyjnej

• Model organizacji organicznej

- Słabo sformalizowana struktura, o dużym poziomie elastyczności, charakteryzująca się zmiennością realizowanych zadań
- Ogólne określenie zakresów zadań, kompetencji i funkcji
- Bezpośrednia współpraca i komunikacja pracowników
- Zanikanie władzy na rzecz współpracy i doradztwa
- Znaczny zakres samodzielności pozostawianej jednostkom i pracownikom
- Prestiż i pozycja w organizacji uzależnione są od posiadanej wiedzy, kompetencji i umiejętności

Nowa fala w zarządzaniu

T. Peters, R. Waterman 1980

Cechy doskonale zarządzanych organizacji:

- obsesja działania, polegająca na stałym wymuszaniu szybkiej analizy pojawiających się problemów i natychmiastowym rozwiązywaniu ich w praktyce;
- bliski i bezpośredni kontakt z klientem, co oznacza wsłuchiwanie się w opinie użytkowników;
- działanie według zasady trzymaj się tego co umiesz robić najlepiej, czyli trzymanie się podstawowej dziedziny działalności firmy;
- wydajność i efektywność poprzez ludzi, co w konsekwencji oznacza uznanie uzdolnień kadry kierowniczej i pracowników firmy za najważniejsze jej atuty;
- koncentracja na wartościach- wymaga położenia szczególnego nacisku na wartości realizowane przez daną organizację i wynikającą stąd filozofię działania.
- prosta struktura i niewielki sztab
- jednoczesne popieranie centralizacji i decentralizacji

Teoria „Z”

W. Ouchi 1981 – stworzenie modelu pośredniego pomiędzy firmami japońskimi a amerykańskimi, on stanowi próbę integracji różnych praktyk gospodarczych rozpowszechnionych w USA i Japonii w jeden model pośredni;

Jest wiele firm tzw. **typu A** (tradycyjne firmy amerykańskie) i firm **typu J** (firmy japońskie), które różnią się od siebie pod względem:

- czasu trwania zatrudnienia,
- trybu podejmowania decyzji,
- umiejscowienia odpowiedzialności,
- szybkości awansowania,
- mechanizmów kontroli,
- charakteru troski o pracownika
- ścieżki kariery

Istnieją również **firmy typu „Z”** wskazujące na stosowanie cech firm A:

- indywidualna odpowiedzialność

oraz cech „J”:

- zbiorowe podejmowanie decyzji
- powolne awansowanie
- troska o pracownika